

CONTRIBUCIÓ A L'ESTUDI DE LA RÀBIA

pel doctor LLUIS CLARAMUNT I FUREST

LA INCUBACIÓ

La mida del temps transcorregut des de la inoculació del verí ràbic, feta per la dent de l'animal rabiós o per altres mitjans menys comuns, fins al moment de l'esclat dels primers símptomes de la malaltia o sigui el període d'incubació, resta encara confós i esfumat avui, perquè no se li ha pogut aplicar, a l'home, el mètode experimental i sí, solament, el d'observació dels fets. Aquests, boirosos, faltats de fonament i imperfectament diagnosticats moltes voltes, abans dels treballs del gran PASTEUR sobre la Ràbia, han esdevingut amb més claretat i major exactitud després de la fundació dels Instituts antirràbics, per haver-se recollit i catalogat en ells tots els casos de mossegades, així les innòcues com les verinoses, que abans restaven abandonats i perduts, en sa majoria. Aquestes institucions han vingut a representar en la patologia de la ràbia lo que són els registres en l'ordre civil, han vingut a ésser l'arca guardadora de tots els dubtes, de totes les possibilitats i de totes les certituds d'infecció pel verí ràbic, com també de tots els casos de mort ocasionats per tan terrible verí, així dels que hagin rebut el tractament pasteurian com dels que no hagin sigut sotmesos a dit tractament.

I quan tots aquests fets siguin ben coneguts, quan algun savi honorable i paciencios els hagi estudiat, després de buscarlos en les planes de les publicacions i revistes tècniques, on resten inactius, i de recollir-los en els registres dels Instituts antirràbics on dormen inconeguts, llavors sorgirà l'esplendorosa

llum que aclarirà el camp boirós de la incubació de la ràbia humana, fixant, definitivament, quina sigui la durada mitja de la dormida del verí en el cos de l'home.

Entre tant aquest moment arriba, és necessari que tots i cada un dels biòlegs que tinguin a llur cura institucions antirràbiques i tots aquells també que sense tenir-ne la cura intervinguin o hagin intervingut en el tractament de persones mossegades, aportin al cabal comú de la ciència el seu concurs, publicant, per a coneixement de tots, el fruit de llurs observacions.

Obrers de la ciència, tenim el deure d'ajudar al bastiment del seu palau.

I jo vull fer-li ofrena de la meva pedra i vull que sigui per mediació del CONGRÉS DE METGES DE LLENGUA CATALANA en ses reunions de la ciutat ducal de Girona, perquè dels fets d'observació que he pogut recollir durant més de trenta anys de treball, n'han estat víctimes gent catalana, han ocorregut en la nostra estimada Catalunya i les institucions antirràbiques on han sigut inscrits, guardats i tractats gairebé tots, són el LABORATORI MICROBIOLÒGIC de la ciutat de Barcelona i l'INSTITUT CLARAMUNT. Els dos ben catalans!

*
* *

El temps que passa entre la mossegada i l'esclat dels primers símptomes de la malaltia o sigui el període d'incubació en la ràbia humana, s'ha considerat sempre de quaranta dies i és creència del poble a Catalunya i també en altres nacions d'Europa, que dit període és sempre exacte. És dir: que no pot allargar-se ni escurçar-se. I com que aquesta falsa seguretat pot induir i indueix a equivocacions i a descuits perillosos i fins mortals, cal combatre-la fent ço possible perquè arribi a coneixement de tothom allò que la ciència sap, avui, a dit propòsit. Això és: *que la incubació pot ser molt curta, de catorze o de quinze dies, o molt llarga, de mesos i fins d'anys.*

Tant dels uns com dels altres, n'he pogut fer observacions personals que em crec en el deure d'exposar.

Com a cas d'incubació breu, recordo el d'una nena de tres anys, anomenada Maria Gosa, de Capmany, petita vila de les terres de Girona, que fou portada a l'Institut Claramunt el dia 4

d'Agost de 1908, amb cinc ferides greus: una que estripant la parpella inferior esquerra seguia fins a l'angle intern de l'ull, on s'enfonsava fracturant l'os nasal; altra, que s'enfonsava en la regió malar esquerra; altra, molt profunda i sinuosa, en la regió superciliar esquerra; altra, que travessava la galta dreta prop de la comissura llavial, i altre, que fracturava el maxil·lar inferior dret amb arrencament de les incisives de la pobre nena. La desgràcia ocorregué el dia 2 d'Agost i el gos mossegador va desaparèixer. La vaig tractar des del 4 fins al 17 i va morir el 20, havent presentant totes les fòbies. El període d'incubació fou, solament, de 18 dies.

Altres cas d'incubació breu, tractat per mí, és el del noi de tres anys Leandre Ortí Beltrán, la història clínica del qual vaig publicar en la *Gaceta Sanitaria de Barcelona*, any 1903, pàg. 295.

Aquest noi, que era natural i veí de Chert, província de Castelló de la Plana, fou mossegat en el nas, per un gos desconegut, causant-li ferides greus, el 17 de Febrer de 1900. Després de rebre el tractament en el LABORATORI MICROBIOLÒGIC MUNICIPAL de Barcelona que terminà el dia 23, retornà al seu país, on se li declarà la ràbia, morint el 6 de Març i tenint la incubació una durada curta de 17 dies. Amb cervell del noi vaig fer inoculacions de prova en conills que resultaren positives.

En aquests dos casos la incubació feta per la dent de l'animal féu ineficaç el tractament antirràbic per llur proximitat als centres nerviosos, als quals arribà el verí abans que haguessin pogut ésser impressionats pels anti-cossos de la vacuna antirràbica; obrant amb igual rapidesa i de la mateixa manera com obra quan se'l fa actuar, experimentalment, en els Instituts, per a conservar la llavor, ja sia per injecció subdural, prèvia trepanació craniana, o per escarificacions a la mucosa del globe ocular.

Els casos d'incubació curta són, per fortuna, molt escassos. havent trobat V. BABES (1) que les de menys de 15 dies formen no més que el 5 per 100 de la totalitat dels morts.

D'un total de quaranta quatre casos de ràbia humana que he pogut observar, personalment, a Catalunya, des de l'any 1888 fins al final de 1920, sols quatre han tingut covades de menys de vint dies. Això és: un de 14, un de 17, un de 18 i un de 19.

D'una estadística de cinc cents trenta dos casos de ràbia hu-

(1) V. BABES.—*Traité de la Rage*. Paris. 1912.

mana recollits pel Dr. BA ER, a Alemanya, quaranta dos moriren dins dels divuit dies subsegüents a la mossegada.

De dues centes dotze persones mortes de ràbia a Rússia, i en el govern o nació dels *Slobod s d'Ukr nia* la capital del qual és Kharkov, en vint i nou tingué el verí una covada de menys de vint dies i d'aquests vint i nou en moriren nou entre dotze i quinze dies, recaient la mínima incubació en una nena de dos anys, mossegada horriblement a la cara, per un llop.

A l'Institut Pasteur de Samara, ciutat russa situada a l'aiguabarreig dels rius Samara i Volga, s'hi han registrat dos cents dinou casos de mort per la ràbia, havent sigut de menys de vint dies la covada en vint i un. La mínima fou de catorze dies dues vegades i de tretze en un sol cas.

De disset morts ocorregudes entre dues mil persones tractades a l'Institut Pasteur de París, en 1889, solament dues tingueren incubacions mínimes de 15 i de 16 dies.

*
* *

La incubació pot esdevenir molt llarga, de mesos i fins d'anys, havent-hi casos ben comprovats.

RUS i ROWLAND n'han vist un de vuit mesos, LIMARES, de quinze mesos. PROUST en descriu un sobrevingut al cap de dos cents trenta dos dies després de la mossegada (*Bull. de l'Académie de M d.* 2.^a sèrie. Vol. VII, 1877). CADET DE GASSICOURT apunta un cas de ràbia que ha tingut una incubació d'un any, i FERREOL, un altre amb una incubació de dos anys i mig. COLLIN descriu a l'*Académie de M dicine*, en 1880, el cas d'un home que fou mossegat en intentar salvar un seu amic de les escomeses d'un gos foll. Tots dos foren cauteritzats, morint el primer al cap de quaranta vuit dies, i l'altre, al cap de *cinquanta vuit mesos* després de la mossegada.

El Dr. BA ER, entre 537 casos de mort per mossegades d'animals rabiosos, n'ha trobat disset la incubació dels quals ha durat més d'un any i mig, i sis la latència dels quals ha sigut de quaranta cinc mesos (*M nch. Med. Wochensch.* N.[ ] 37 a 39, any 1886).

El Dr. KOTZEWALOFF, subdirector de l'Institut Pasteur de

Kharkov, en una estadística publicada l'any 1910 (*Annales de l'Institut Pasteur*, pàg. 739), senyala cinc casos entre dos cents dotze, la latència dels quals ha sigut de més de dos cents dies, i tres en què han durat més d'un any.

El Dr. ACKER, director de l'INSTITUT PASTEUR a Samara, troba tres casos d'incubació de més d'un any entre dues centes dinou defuncions.

El Dr. REMLINGER, director de l'INSTITUT PASTEUR, a Constantinoble, observa incubacions retardades, de dos i de tres anys.

El Dr. VÍCTOR BABES, Director de l'INSTITUT DE BACTERIOLOGIA de Bucarest cita dos casos d'incubació retardada en individus mossegats per llops; un, de ràbia paralítica, al cap de dos anys i mig després de l'accident i altre al cap d'un any i mig. Cita també BABES—*Traité de la Rage, Paris 1912*—el fet d'un llop rabiós que va mossegar 58 persones de les quals 39 moriren i els símptomes de ràbia llurs aparegueren entre el setè i el vuitè mes. També relata un cas notable d'incubació desigual, ocasionat per la mossegada d'un llop foll que l'any 1784 mossegà disset persones de les quals en moriren rabioses 12 amb 15, 18, 19, 28, 30, 33, 35, 43, 44, 45, 52 i 68 dies d'incubació.

Demés senyalen incubacions més retardades encara de deu i de quinze anys, GUÉNERIUS, BRASSAVOLA, SAUVAGE i SCHUB, però com és difícil d'excloure la possibilitat d'una nova infecció durant un període tan llarg, per això són preses amb reserva les afirmacions de dits observadors.

De la meua observació personal el primer cas que vaig veure tingué una durada de quatre mesos.

Es el d'un jove d'Espluga de Llobregat que travessant la serralada va trobar un gos al qual va voler fer-li una moxaina, rebent, en canvi, una mossegada al palmell de la mà dreta. No en féu cas i als quatre mesos reclamaren els meus auxilis. Vaig anar-lo a veure, un capvespre plujós i trist en una casa pobre d'Espluga, tenint la pena de no poder fer res més que comprovar que s'estava morint a causa d'un atac de ràbia furiosa.

En la *Gaceta Sanitaria de Barcelona*, any 1903, pàgina 296 vaig publicar-hi, entre altres, un cas de *110 dies* d'incubació' ocorregut a un jornal·ler, anomenat Joaquim Gimeno Guillermón, de 36 anys, mossegat a la mà esquerra el 23 de Juny de 1900 per un gos, l'estat de ràbia furiosa del qual vaig poder observar pels meus ulls en les gosses del LABORATORI MICROBIOLOGIC MUNICIPAL de Barcelona. A pesar d'haver-lo tractat de-

gudament contra la ràbia, el desgraciat Gimeno va morir rabiós a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, el dia 11 d'Octubre, amb l'espasme faringo-respiratori patognomònic de la ràbia i accessos de deliri agut que feren necessari subjectar-lo, car volia suïcidar-se.

A propòsit d'incubacions molt retardades he guardat inèdit, un cas que s'acosta a les més llargues dormides del verí ràbic registrades fins ara, recaigut en un veí de La Torre de la Fontanbella, poble de las comarques de Tarragona, anomenat Llorenç Besora i Castells, de 40 anys i pagès d'ofici. Retornava del treball a les deu de la nit del 25 de Setembre de 1908 amb un cistell de pomes al braç, quan se li aparegué, de sobte, un gos sortit de les ombres en ple despoblat i saltant-li a sobre, en dues escomeses repetides, li féu patorze ferides a la mà dreta malgrat haver-se defensat amb un ganivet que pogué ficar dins de la boca de l'animal. A l'endemà, dia 23, vingué el senyor Besora a l'INSTITUT CLARAMUNT on va rebre, seguidament, el tractament pasteuria. Donat d'alta, el set d'Octubre, tornà al seu poble i al conreu i cura de les seves terres amb la tranquil·litat de no córrer cap perill la seva salut; però el 28 de Març de 1910 s'hagué de retirar del treball per trobar-se malalt amb esgarriances de fred, dolors en l'avant-braç i braç dret, que se li enrampà, sentint-hi formigors i dificultats de moure'l. Les catorze ferides de la mà dreta, que havien quedat ben cicatritzades, es feren ben manifestes i com si es volguessin obrir de nou i sobre d'aquest fet tan estrany, el mateix pacient cridava l'atenció dels que el cuidaven. A la nit tingué al·lucinacions i somnis esgarri-fosos, apareixent-se-li el fantasma del gos mossegador. Pres de forta excitació i d'intens deliri es formalitzà l'esgarrifós quadro de l'espasme faringo-respiratori amb l'asfíxia intermitent i l'horror a l'aigua. L'hidrofòbia li era tan penosa i el feia sofrir tan intensament no sols la dificultat d'engolir qualsevulla classe de líquids sinó també la seva sola presència, que el pobre malalt amb les faccions desencaixades i la paraula trencada per l'ofec exclamava que s'hi faria a mossegades contra qualsevulla persona que intentés ensenyar-li l'aigua. Féu sortir de la cambra els seus parents i els seus amics, que restaren a la porta de l'habitació sense fixar-se que llurs imatges, reflexades per un mirall, podien ser vistes pel malalt. Aquest, en efecte, les veié i incorporant-se en el llit els menaçà amb mossegar-los si no se n'acabaven d'anar. El dia 30 aparegué la mania suïcida manifestant a

l'Alcalde, all  present, que es mataria d'un tret o es cap-tiraria per la finestra. Mor  l'endemà dia 31 de Març havent durat la incubació 553 dies!

* * *

No satisfà prou el desig de saber de l'esperit humà el conèixer els extrems de la quantitat de temps en què es mou el verí de la ràbia durant sa germinació en el cos de l'home; sinó que és necessari saber quin sigui el terme mig de dita quantitat i aix  solament es pot esbrinar amb la recollida, agrupació met dica i estudi *de tots* els casos d'infecció: els publicats i els in dits.

Intentarem un assaig amb els que havem pogut trobar regirant llibres i revistes i, també, amb els de pròpia observació.

Del resum d'una enquesta del «Comit  Consultiu d'Higiene» sobre els casos de ràbia ocorreguts a França de 1862 a 1872 resulta que la ràbia ha esclatat

38 vegades del	14� al	30� dia o sigui el	20 per �	dels casos
74	»	»	30� » 60�	» » 38'94 » »
55	»	»	60� » 90�	» » 28'95 » »
11	»	»	90� » 120�	» » 5'80 » »
6	»	»	120� » 150�	» » 3'16 » »
4	»	»	150� » 180�	» » 2'10 » »
0	»	»	180� » 210�	» » 0'00 » »
2	»	»	210� » 240�	» » 1'05 » »
190				100'00

Resulta que m s de la meitat dels casos, el 58'94 per   han mort dins dels seixanta primers dies subsegüents a la mossegada i més de les quatre quintes parts, el 87'89 per  , dins dels noranta dies; quedant poc menys d'una octava part, el 12'11 per 100, amb incubació superior als noranta dies.

Altra estadística, anterior també a la instauració dels Instituts antirràbics, dona un resultat semblant a la que acabem de detallar. Segons ella, la ràbia ha esclatat

16 vegades del	14 ^e al	30 ^e dia o sigui el	16'495 per % dels casos
41	>	> 30 ^e > 60 ^e	> > 42'268 > >
16	>	> 60 ^e > 90 ^e	> » 16'495 > >
10	>	> 90 ^e > 120 ^e	> > 10'309 » >
4	>	> 120 ^e > 150 ^e	> > 4'124 > >
4	>	> 150 ^e > 180 ^e	> > 4'124 » >
3	>	> 180 ^e > 210 ^e	> » 3'092 » >
0	>	> 210 ^e > 240 ^e	> > 0'000 > >
0	>	> 240 ^e > 270 ^e	> > 0'000 > >
1	>	> 270 ^e > 300 ^e	> > 1'031 > »
1	>	> 300 ^e > 330 ^e	> > 1'031 > >
1	>	> 330 ^e > 360 ^e	> > 1'031 > >
97			100'000

D'ella es desprèn que la meitat dels casos o sigui el 58'763 per % han tingut la incubació dins dels primers seixanta dies; que el 75'258 per %, han mort dins dels noranta dies, i que el 24'752 per %, han tingut una latència superior a noranta dies.

D'altra estadística, citada pel Dr. V. BABES, resulta que en 221 casos, la ràbia és declarada 139 vegades o sigui el 62'89 per %, dins dels seixanta primers dies després de la mossegada.

El Dr. BAÜER ha publicat en la *Munch. Med. Wochenschr.*, any 1886, núms. 37, 38 i 39 un copió recull de 537 casos de mort per la ràbia. Deduint-ne deu per dubtosos resten 527 casos, la incubació dels quals es representa com segueix:

De	1 a	19 dies el	8'24 per cent.
>	20 > 39	>	28'43 >
>	40 > 59	>	21'08 <
>	60 > 79	>	15'30 >
>	80 > 99	>	9'10 >
>	100 > 149	>	7'65 >
>	150 > 199	>	5'69 >
>	200 > 249	>	0'98 >
>	250 > 339	>	2'35 >
>	1 any en avant	>	1'18 >
			100'00

Resulta que la ràbia ha esclatat dintre dels primers seixanta dies en poc més de la meitat, el 57'75 per % dels casos; que poc

més de les quatre quintes parts, el 82'15 % han ocorregut dins dels primers cent dies, i que encara n'han restat un 17'85 per % les incubacions dels quals han depassat els cent dies.

El Dr. KOTZEVALOFF, sub-director de l'Institut Pasteur, de Kharkoff, ciutat russa de l'Ukrània, on han rebut el tractament pasteuria 25.608 persones en un període de vint i un anys, això és, des del primer de Gener de 1888 fins al darrer de Desembre de 1908, ha pogut catalogar 212 casos de ràbia (1), el període d'incubació dels quals ha sigut el que expressa la següent taula:

Fins al	20 ^e dia	29 persones	o sigui el	13'68 per %
Del 21 ^e	al 40 ^e	» 86	»	» 40'57 »
Del 41 ^e	al 60 ^e	» 53	»	» 25'00 »
Del 61 ^e	al 80 ^e	» 13	»	» 6'13 »
Del 81 ^e	al 100 ^e	» 9	»	» 4'25 »
Del 101 ^e	al 200 ^e	» 14	»	» 6'60 »
Més enllà del 200 ^e	» 8	»	»	» 3'77 »
		212	100'00	

Resulta que les quatre quintes parts han mort dins dels seixanta dies següents a la mossegada, ço que dóna per aquest grup una incubació mitja més curta que la que es desprèn de les estadístiques anteriorment estudiades, essent això encara més evident si tenim en compte que més de la meitat, el 54'25 % han mort dins dels quaranta dies següents a la inoculació del verí.

A l'INSTITUT PASTEUR de Samara, inaugurat en 2 de Juliol de 1884, hi han rebut el tractament antirràbic 20.185 persones fins al 31 de Desembre de 1910. D'elles n'han mort rabioses durant aquests vint i quatre anys, 228, i d'aquestes, el director de l'Institut Dr. M. ACKER, n'ha pogut determinar el període d'incubació en 219 casos.

Heu-se'ls a continuació:

De menys de 20 dies	21 o sigui el	9'59 per %
De 20 a 40	» 106	» 48'40 »
De 41 a 60	» 46	» 21'00 »
De 61 a 80	» 17	» 7'76 »
De 81 a 100	» 5	» 2'30 »
De 101 a 200	» 15	» 6'85 »
De més de 200	» 9	» 4'10 »
		219
		100'00

(1) *Annales de l'Institut Pasteur*, 1910, pàg. 239.

També a Samara, com acabem de veure suara a Kharkoff, a les quatre quintes parts dels morts se'ls ha declarat la ràbia dins dels seixanta dies següents a l'acte del contagi, i a més de la meitat, el 58 per $\%$, dins dels quaranta dies després de l'accident.

El director de l'Institut Pasteur de Constantinoble, P. REMLINGER, ha tingut coneixement de quaranta set persones mortes de ràbia des de 1904 a 1908, i com que elles no foren tractades en els Instituts de Turquia i sí assistides per saludadors i per empírics, és per què el Prof. REMLINGER sols ha pogut comprovar la cronologia de la incubació solament en vint casos. Durant el mateix període, moriren cinquanta persones que rebien o que habien rebut el tractament antirràbic a l'Institut de Constantinoble, i la cronologia de les quals és ben coneguda, per dit motiu, pel seu director.

Heu-se-la aquí de tots 70 casos:

Fins als	25 dies	10 o sigui el	14'29 per $\%$	
Del 26 al	30 »	10	»	14'29 »
» 31 »	35 »	11	»	15'71 »
» 36 »	40 »	8	»	11'43 »
» 41 »	50 »	15	»	21'43 »
» 51 »	60 »	4	»	5'71 »
De més de	60 »	12	»	17'14 »
		70		100'00

També a Constantinoble, com a Kharkoff i a Samara, té la ràbia un període d'incubació de seixanta dies en les quatre quintes parts dels casos, i una latència de quaranta dies en més de la meitat.

D'un treball de M. L. PERDRIX, resulta que de dues mil persones tractades a l'Institut Pasteur de París, durant l'any 1889, n'han mort rabioses disset, resultant, igualment que en les estadístiques darrerament comentades, que un 88'24 $\%$ de la totalitat, ha mort dins dels seixanta primers dies i que més d'una meitat, el 52'94 $\%$, ha tingut una incubació de quaranta dies, segons es dedueix de la següent taula.

De 17 casos de mort per la ràbia a l'Institut Pasteur de París, durant l'any 1889, la incubació ha sigut:

De menys de 20 dies	2 vegades o sigui el	11'76 per ‰
» 21 a 30 » 3 »	»	17'65 »
» 31 » 40 » 4 »	»	23'53 »
» 41 » 50 » 5 »	»	29'41 »
» 51 » 60 » 1 »	»	5'89 »
« 61 » 90 » 2 »	»	11'76 »
	17	100'00

Les observacions personals meves, recollides en trenta quatre anys de vida científica en el LABORATORI MICROBIOLÓGIC de la ciutat de Barcelona primerament i en l'INSTITUT CLARAMUNT després, sumen cinquanta casos de ràbia, entre tractats i no tractats; però la cronologia exacta de la incubació, l'he poguda obtenir solament ds quaranta quatre casos, que detallo a continuació.

De 44 casos de ràbia, d'ells 6 no tractats, recollits pel doctor CLARAMUNT, la incubació ha sigut:

De menys de 20 dies	4 vegades o sigui el	9'09 per ‰
» 21 a 30 » 10 »	»	22'73 »
» 31 » 40 » 13 »	»	29'55 »
» 41 » 50 » 8 »	»	18'18 »
» 51 » 60 » 3 »	»	6'81 »
» 61 » 90 » 3 »	»	6'81 »
« 91 » 120 » 2 »	»	4'55 »
» més de 121 » 1 »	»	2'28 »
	44	100'00

Resulta que a Catalunya, com a França, com a Rússia, com a Turquia, més de les quatre quintes parts dels casos de ràbia esclaten dins dels seixanta dies següents a la mossegada i que més de la mitat tenen un període d'incubació que no passa de quaranta dies.

* *

Les estadístiques que acabem d'exposar pertanyen a dos grans períodes de la Història de la Medicina. Les primeres, les del Comité Consultiu d'Higiene, les de BAÜER i les de BABES són reculls fets abans de l'any 1885 que pateixen de falta d'exactitud. Són casos de ràbia certs tots ells, perquè el diagnòstic ha sigut fet per professors honorables i consta en els arxius municipals

o en els parroquials dels llocs on han sigut fets els enterraments.

El que no consta registrat amb exactitud, ni pot constar-hi, és la data de la mossegada o de la inoculació, excepte en comptats casos en què el metge que els ha assistit els haurà pogut recollir de llavis de la família atribulada i sens pecar d'exagerats havem de suposar que aquesta no sempre els haurà sabut i que moltes voltes hauran sigut apuntats d'una manera aproximada.

Les altres, pertanyen al període qu  comença en 1885 amb la fundació dels Instituts antir bics i elles tenen una exactitud cronol gica matem tica perquè els casos han sigut inscrits en els registres dels Instituts abans de començar el tractament i les dades han sigut proporcionades pels mateixos pacients. I el resultat d'aquestes darreres estadístiques corrobora que les altres, les del període avant-pasteuri , no són exactes perquè de ser-ho s'hauria de suposar que la ràbia humana hauria sofert una forta exaltació durant el darrer quart de la passada centúria, segons es veu d'una manera ben clara en el següent resum:

La ràbia es declara dintre dels 60 primers dies en la meitat i dels 100 dies en les quatre quintes parts dels casos.

La ràbia esclata dintre dels 40 primers dies en la meitat i dels 60 dies en les quatre quintes parts dels casos.

COMIT  CONSULTIU D'HIGIENE.—
(*Recull* de 1850-1872).

BA ER. — (*Munch. Med. Woch.*,
1886).

BABES.—(*La Rage. Paris* 1912).

DR. KOTZEVALOFF. — *Institut Pasteur*, de Kharkoff.

DR. ACKERT.—*Institut Pasteur*, de Samara.

DR. P. REMLINGER. — *Institut Pasteur*, de Constantinoble.

DR. L. PERDRIX. — *Institut Pasteur*, de París.

DR. CLARAMUNT. — *Laboratori Microbiol gic Municipal i Institut Claramunt*, de Barcelona.

Ja havem dit que no  s de creure que la ràbia s'hagi exaltat des del darrer quart del XIX  segle i que cal acceptar que les  ncucacions més curtes que resulten del segon grup són degudes a

la major cura posades pels Instituts antir bics a recollir les dates. Cal perseverar en aquesta tasca a fi de poder-ho afirmar amb un nombre tan gran de fets que ho posin fora de tota discussió.

* *

Per concloure direm.

Primer: Que la incubació de la ràbia humana es mou al llarg d'una quantitat de temps les mides extremes del qual són dotze dies i dos anys.

Segon: Que de la totalitat dels casos de ràbia humana la meitat tenen una incubació que no passa de quaranta dies.

Tercer: Que la dormida del verí no passa dels seixanta dies en les quatre quintes parts dels casos.

Quart: Que en la d cima part de tots els casos l'esclat  s entre els seixanta i els cent dies, i

Cinqu : Que solament en altra d cima part l'incubació té un període superior a cent dies.